

UDK: 327:343.911
Bibliid 0543-3657, 62 (2011)
God. LXII, br. 1141, str. 79–91
Izvorni naučni rad
Primljen: 6. januar 2011.

Sergej Uljanov
Zvonimir Ivanović¹

Uticaj globalnih strateških međunarodnih odnosa na trendove organizovanih kriminalnih aktivnosti

SAŽETAK

Periodi savremene istorije, obeleženi primatom jedne svetske supersile odnosno iznuđenom ravnotežom dihotomne blokovske podele, svakako su ishod mnogostrukih i veoma kompleksnih međunarodnih, kako političkih, tako i ekonomskih odnosa. Smenjivost ovih perioda označila je poslednjih šest decenija i usloвила specifičnu složenost u interakciji današnjih država. Autori smatraju da su tokovi globalnih odnosa u svetu svojim promenama uticali na ritam trendova organizovanih kriminalnih aktivnosti, imajući u vidu moguću uzročnost odnosa suštinski strateške prirode svetskih političko-ekonomskih relacija i taktičko-operativne svrhovitosti ilegalnih radnji. Kao primeri takvih nedozvoljenih aktivnosti, zbog svog intenziteta, brojnih pojavnih oblika, institucionalne prilagodljivosti i visokog stepena društvene opasnosti koju predstavljaju, u ovom članku biće analizirani terorizam, krijumčarenje opojne droge, pranje novca, trgovina ljudskim organima i ilegalna migracija, baš kao i resorni odnosno nevladini odgovori oličeni u projektima međunarodnih organizacija INTERPOL i World Justice.

Ključne reči: međunarodni odnosi, INTERPOL, World Justice, heroin, kokain, terorizam, pranje novca, trgovina ljudskim organima, krijumčarenje ljudi.

Uvod

Završnica Drugog svetskog rata dala je jasan nagoveštaj o rivalskom liderstvu Sjedinjenih Američkih Država i Sovjetskog Saveza, te nešto kasnijoj blokovskoj podeli sveta kao odrednici civilizacijskog postholokaustnog toka.

¹ Mr Sergej Uljanov, Nacionalni centralni biro INTERPOL-a i istraživač saradnik Instituta za uporedno pravo, Beograd. E-mail: sputnik970@gmail.com; Mr Zvonimir Ivanović, asistent, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd. E-mail: zvonimir07@sbb.rs.

Mrtva trka u naoružanju nuklearnog prefiksa i čitav niz tzv. proksi ratova, kao prateći efekat obostranog straha svetskih supersila od domino efekta preovlađujućeg međunarodnog uticaja suparničke strane, činili su konstitutivne elemente bipolarne hladnoratovske ere.²

Sa nestajanjem Berlinskog zida, kao simbola izražene suprotstavljenosti u međunarodnim odnosima, Sjedinjene Američke Države ostvaruju poziciju dominacije u svetskim relacijama, čime se realno uspostavlja unipolarni poredak u međunarodnim političko-ekonomskim odnosima.³ Valja napomenuti da je američka noseća uloga supersile bila opterećena rastućim uticajem Kine na monetarne, investicione i migracione tokove u svetu.

Oružani konflikt Gruzije sa Ruskom Federacijom oko kontrole nad područjima Južne Osetije i Abhazije iz 2008. godine i debakl gruzijske vojne kampanje zvanično su vratili Rusku Federaciju na, doduše ekonomski modifikovane, pozicije udela u svetskom liderstvu, koje je imao Sovjetski Savez pre svog kraha osamdesetih godina prošlog veka.⁴ Time je ponovo u novom realnom multipolarnom okruženju rastućih potencijala Kine, Indije, Turske i Brazila i drugih država, donekle nominalna bipolarna svetska ravnoteža odnela prevagu nad jednostranim uticajem singularnog predvodništva na zbivanja u međunarodnim odnosima.

Sa stanovišta tematskog okvira predmetne problematike, ključno pitanje jeste u determinisanju uticaja navedenih promena globalnih međunarodnih odnosa u relativno kratkom istorijskom periodu na kretanje stope rasta, vrsta pojavnosti, systemske mimikrije i nivoa društvene opasnosti organizovanih kriminalnih aktivnosti, kao naličja razvoja čovečanstva i njegovog, nažalost, vernog pratioca.

Kriminalni milje bipolarnog sveta

Na desetine oružanih sukoba vođenih u vremenu Hladnog rata radi očuvanja političko-ekonomskih uticaja tadašnjih blokovskih lidera, u gotovo svim delovima sveta, finansirano je iz izvora koji se nisu nalazili u vezi sa javnim budžetima, te tako nisu opterećivali nacionalne standarde. Model tajnog pružanja finansijske podrške satelitskim državama, političkim frakcijama i oružanim grupama bio je zasnovan na kupovini oružja od novca koji je poticao od krijumčarenja i distribucije opojne droge.

² Proksi (eng. *proxy* - opunomoćenik, zastupnik, zamenik) rat podrazumeva konflikt podstaknut ili podržan od strane država ili entiteta koji nisu direktno uključeni u sukob odnosno rat koji nastaje kada suprotstavljene strane koriste treće strane kao supstitute za direktan međusobni sukob. U periodu od 1946. do 1989. godine bilo je preko dvadeset ovakvih oružanih sukoba, a od 1989. godine do danas još desetak.

³ Berlinski zid počeo je da se gradi 13.08.1961. godine, a otvoren je 09.11.1989. godine i potom srušen.

⁴ Kao početak oružanog sukoba u Gruziji uzima se gruzijsko bombardovanje Ckinvalija, prestonice Južne Osetije, koje je izvršeno u noći između 07.08. i 08.08.2008. godine.

Obzirom na svoju primarnu nelegalnost, ovaj novac je prethodno morao biti opran u međunarodnom bankarskom sistemu preko paravan kompanija i fantomskih firmi, nakon čega je predstavljao osnovno gorivo za ratnu mašinu niza proksi konflikata.⁵

Šablon koji je za svoje tajne operacije koristila administracija Sjedinjenih Američkih Država u Centralnoj Americi i Avganistanu, gde su „borci za slobodu“ bili finansirani putem pranja nelegalnog novca, najpre je bio postavljen u ratu u Indokini šezdesetih godina prošlog veka.⁶ Umešanost oružanih snaga Gvatemale i Haitija u nedozvoljeni promet kokaina na području južne Floride bila je praćena rastućom krivuljom „uvoza“ ove opojne droge u Sjedinjene Američke Države *en général*, te maltene identičnim uvećanjem toka „izvoza“ američkog oružja i vojnih savetnika u region Srednje Amerike. Ovakav oprani tajni novac pomagao je napore nikaragvanskih kontraša i avganistanskih mudžahedina, što je bilo plod zloupotrebe dobiti iz nedozvoljene trgovine kokainom u Sjedinjenim Američkim Državama u prvom odnosno heroinom u Pakistanu u drugom slučaju.⁷

Na osnovu navedenog očigledno je da su krijumčarenje i distribucija opojne droge uz pranje novca i njegovo investiranje u oružane sukobe, te realne terorističke aktivnosti tobožnjih gerilskih oslobodilačkih pokreta činili preovlađujući kolorit kriminalnog miljea bipolarno postavljene globalne ravnoteže. Tokovi ilegalne migracije bili su uglavnom uslovljeni zonama pogođenim proksi konfliktima, a destinaciju ilegalnih migranata činile su pogranične oblasti uz ređe slučajeve da su uspevali da se domognu teritorija ekonomski bogatih država, čije administracije su strogo kontrolisale ovakve migratorne prilive vešto uvijajući potrebu za jeftinom radnom snagom u oblande demokracije njihovih sistema.⁸

Ilegalna dimenzija unipolarnog sveta

Tenzije bipolarnog sveta naizgled su bile umanjene raspadom Sovjetskog Saveza, makar sa stanovišta direktnog suprotstavljanja kroz političko-ekonomske odnose i brojnost lokalnih i regionalnih ratova. Ipak, novonastali međunarodni odnosi bili su talac agresivnog nametanja kontrole i odlučivanja američke administracije, kao predominantnog centra

⁵ Primer je pakistanska banka "Bank of Credit & Commerce International" (B.C.C.I.), koja je osnovana 1972. godine sa sedištem u Londonu, osnivačem iz Karačija, ulagačima iz država Persijskog zaliva, a registrovana u Luksemburgu.

⁶ Oružane grupe etničke zajednice Meo (Mèo ili H'Mông) u Laosu bile su finansirane od ilegalne trgovine opojnom drogom kao deo vojne strategije Sjedinjenih Američkih Država protiv kombinovanih snaga neutralističke vlade laoskog princa Suvana Fuma (Souvanna Phouma) i laoskog komunističkog pokreta Patet Laoa (Pathet Lao). Videti više u McCoy, Alfred W., *The Politics of Heroin in Southeast Asia*, Harper and Row, New York, 1972.

⁷ Jonathan Beaty, "The Dirtiest Bank of All", *Time*, 29 July 1991, p. 22.

⁸ Slučaj sa vijetnamskim ilegalnim migrantima izbeglim u Sjedinjene Američke Države, Australiju i druge države, tokom Vijetnamskog rata.

moći, i haotičnog urušavanja Istočnog bloka i propadanja državnih struktura njegovih članica, te transformisanja njihovih organa državne uprave u organizovane kriminalne grupe.

Korupcija koja je bila svojstvena državama učesnicama proksi sukoba iz prethodnog perioda, sada je kleptokratski suvereno vladala geografskim prostorom od Istočnog Berlina do Mongolije, pri čemu je predstavljala i neizostavni deo svakodnevice balkanskih država i njihovih nesistematskih i konfuznih napora da ciljno okončaju proces tranzicije.

Trgovina ljudskim organima ne može se problemski isključiti u razdoblju Hladnog rata, ali je ova vrsta društveno izuzetno opasne kriminalne aktivnosti do punog izražaja došla u uslovima političko-ekonomske scene evropskog Istoka postavljene u okvirima unipolarne egzistencije američke supersile. Tamna brojka ove ilegalne radnje, koja je gotovo potpuna, najbolje govori o njenoj ozbiljnosti i nažalost profitabilnosti.

Posthladnoratovsko uništenje državno kontrolisanih ekonomskih sistema izazvalo je porast trgovine ljudima, a posebno prodaje žena radi seksualne eksploatacije, uz dramatično dinamiziranje fenomena krijumčarenja ilegalnih migranata. Da bi se *in pleno* mogle sagledati razmere tokova ilegalne migracije u vremenu unipolarnosti međunarodnih odnosa prikazaćemo sledeći INTERPOL-ov analitički presek stanja, koji prikazuje kontinentalnu i regionalnu zastupljenost ove kriminalne aktivnosti kroz parametre država izvora, tranzita i destinacije kanala za krijumčarenje ljudi.⁹ Napominjemo da se do danas glavne svetske rute za ilegalnu migraciju nisu bitno promenile u odnosu na njihove tradicionalne pravce, koji uglavnom *ipso facto* vode sa Istoka na Zapad i sa Juga na Sever naše planete.

Zemlje izvora problema ilegalne imigracije:

1. u Evropi nalaze se:

- u regionu bivšeg Sovjetskog Saveza (Moldavija, Ukrajina, Rusija, Belorusija, Litvanija, Letonija, Estonija)
- u Balkanskom regionu (Rumunija, Bugarska, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, Albanija, Savezna Republika Jugoslavija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Slovenija)
- u srednjoevropskom regionu (Poljska, Češka, Slovačka)

2. u Aziji nalaze se:

- u regionu Srednjeg Istoka (Irak, Avganistan)
- u regionu Dalekog Istoka (Kina, Mongolija)
- u regionu Male Azije (Turska, Sirija, Jordan)
- u regionu Jugoistočne Azije (Vijetnam, Severna Koreja)

3. u Afici nalaze se:

- u regionu podsaharske Afrike (uglavnom sve podsaharske države)

⁹ Analitički presek stanja, INTERPOL 2002. godine.

- u regionu istočne Afrike (posebno države na čijim teritorijama se dugo vodio ili se vodi građanski rat, i to: Etiopija, Ruanda, Burundi, Mozambik i Somalija)

4. u Americi nalaze se:

- u regionu Severne Amerike (Meksiko)

- u regionu Centralne Amerike (sve države na čijim se teritorijama dugo vodio ili se vodi građanski rat, i to: Nikaragva, Panama, Honduras, Gvatemala; te uglavnom sve karipske države)

- u regionu Južne Amerike (Bolivija, Kolumbija)

Regioni tranzita tokova ilegalne migracije su:

1. region Srednje Azije (posebno teritorija severnog Iraka)

2. region Male Azije (posebno Turska)

3. region Bliskog Istoka

4. region Okeanije

5. južnoafrički region

6. region Magreba (posebno Maroko)

7. region Južne Amerike

8. region Centralne Amerike (podrazumevajući karipske države)

9. region Balkana (teritorija Savezne Republike Jugoslavije – posebno područje Kosova i Metohije, Albanija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Slovenija)

10. srednjoevropski region

11. južnoevropski region (posebno Grčka, Kipar, Italija)

12. zapadnoevropski region (uglavnom sve zapadnoevropske države, podrazumevajući zemlje Beneluksa i Veliku Britaniju)

Regioni destinacije tokova ilegalne migracije su:

1. region Male Azije (posebno priobalni pojas jugozapadne turske teritorije)

2. region Bliskog Istoka (posebno Izrael)

3. region Dalekog Istoka (posebno Japan i Južna Koreja)

4. region Severne Amerike (Sjedinjene Američke Države, Kanada)

5. region Centralne Amerike (posebno Kostarika)

6. region Južne Amerike (Brazil, Čile)

7. Australija i Novi Zeland

8. region Balkana (teritorija Savezne Republike Jugoslavije – posebno oblast Kosova i Metohije, Albanija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Slovenija)

9. srednjoevropski region

10. južnoevropski region (posebno Grčka, Kipar, Italija)

11. zapadnoevropski region (uglavnom sve zapadnoevropske države, podrazumevajući zemlje Beneluksa, britansko Ujedinjeno Kraljevstvo i Irsku)

12. region Jugozapadne Evrope (Portugal, Španija)

Može se zaključiti, na osnovu prikazanog pregleda svetske zastupljenosti krijumčarenja ljudi, da je „obezbeđivanje“ jeftine radne snage bilo kvantitativno izraženije u unipolarnom razdoblju u poređenju sa prethodnim periodom iznuđenog dualističkog liderstva, a da je u kvalitativnom smislu postalo predmet kontrole i zloupotrebe jednog centra moći u odnosu na moguću ulogu sredstva za ostvarivanje političko-ekonomskih interesa radi prestiža u strateškom rivalstvu. Obzirom na svoju nehumanu suštinu i opredmećenost depersolizovanih žrtava ove kriminalne aktivnosti, smatramo da je u međunarodnim okolnostima unipolarnog sveta došlo do začetka savremenog koncepta antičkog ropstva, čiji procvat je aktuelan u današnjim danima, kao i civilizacijsko regresiranje koje izaziva.

Profit iz ilegalne trgovine opojnom drogom pere se i u uslovima unipolarnih globalnih relacija radi tajnog finansiranja terorističkih aktivnosti raznih gerilskih grupa i politički ekstremnih opcija, čime se uz potpuno nepoštovanje međunarodnog javnog prava beskrupulozno čine opasni presedani, koji se arbitrerno i sa pozicije sile tumače kao izuzeci.¹⁰ Albanske organizovane kriminalne grupe kao ofanzivni nosioci ove vrste kriminalnih aktivnosti preuzimaju korišćenje tzv. Balkanskog puta, koji je bio tradicionalno uporište turskih krijumčara heroina.¹¹ Posle nestajanja Sovjetskog Saveza sa istorijsko-političke pozornice tzv. Put svile dobija na značaju u vezi sa ilegalnim prenošenjem heroina iz Azije u Zapadnu Evropu i odnosi prevagu u odnosu na Balkanski krijumčarski put.¹² Zanimljivo je da prisustvo američkih vojnih snaga nije umanjilo primat avganistanskog heroina na svetskom tržištu opojne droge. Smatramo da je veoma važno uočiti činjenicu da je američki vojni i policijski personal počev od perioda unipolarnosti prisutan u Avganistanu, Pakistanu, Iraku, Turskoj, Grčkoj, Makedoniji, na području Kosova i Metohije, Bosni i Hercegovini, Mađarskoj, Austriji i Nemačkoj, što ukazuje na mogućnost ostvarivanja kontrole proizvodnje, transporta i distribucije heriona u

¹⁰ Slučaj sa vazdušnom kampanjom NATO protiv nekadašnje Savezne Republike Jugoslavije, u periodu od 24.03. do 10.06.1999. godine.

¹¹ Balkanski put *de facto* čine tri krijumčarske rute, i to: južna koja vodi od Turske preko Grčke i Albanije do Italije; centralna koja vodi od Turske preko Bugarske, Makedonije, Srbije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Slovenije do Italije ili Austrije i severna koja vodi od Turske preko Bugarske i Rumunije do Mađarske, Austrije, Češke, Poljske ili Nemačke. Pored navedenih, države destinacije mogu biti i Holandija ili Velika Britanija, ali država izvora je isključivo Turska. U ovom periodu u Albaniji počinje da se skladišti kokain, te da se distribuira u Zapadnoj Evropi kroz saradnju albanskih i italijanskih krijumčarskih grupa.

¹² Put svile vodi iz Avganistana preko Tadžikistana, Uzbekistana, Kirgistana, Kazahstana i Turkmenistana u Rusku Federaciju, Baltičke države, Poljsku, Ukrajinu, Češku i države Zapadne Evrope.

Srednjoj Aziji, na Balkanu i u Centralnoj i Zapadnoj Evropi, što samo potvrđuje negativnost odsustva ravnoteže u globalnim svetskim odnosima.

Tako su i u ovom periodu kriminalne aktivnosti u vezi sa opojnom drogom ostale važan činilac u ojačavanju pozicija spoljnopolitičke moći, makar se radilo i o interesima samo jedne supersile.

Trendovi organizovanog kriminala u sadašnjem multipolarnom svetu

Sadašnji međunarodni odnosi, počev od povratka Ruske Federacije u igru svetskog liderstva nakon neuspešnog pokušaja Gruzije da vojnom intervencijom povрати suverenitet nad oblastima Abhazije i Južne Osetije, tokom 2008. godine, u svojoj suštini više su multipolarni nego bipolarni. Privredni rast Kine, Indije, Brazila, Turske, Gane i Južnoafričke Republike, svakako je doprineo da slika današnjih globalnih međunarodnih odnosa poprими pre izgled kaleidoskopa nego klackalice. Unipolarni trenutak slave Sjedinjenih Američkih Država svako je nepovratno izgubljen u vrlogu globalne ekonomske krize, koja je dovela do zaoštavanja međunarodnih odnosa *ad prima* na relaciji Vašington – Peking. Ovo je praćeno pojačanim kineskim i indijskim ulaganjima u Latinsku Ameriku, te intenziviranjem kineskih vojnopomorskih ambicija u Južnokineskom moru. U svetskoj političko-ekonomskoj areni kao da više nema ni sluha, ni želje, ni ambicije za globalizacijom kao perspektivom ukupnosti međunarodnih odnosa. Multipolarni impuls sadašnjeg sveta umesto saradnje, opterećen ekonomskim brigama, sve više je usmeren na nadmetanje sa logikom nulte sume, prema kojoj jedna strana mora da izgubi da bi druga ostvarila dobit.¹³ Poredak stvari u kojem postoji jedan odnosno dva gospodara zauvek je postao deo istorije svetskih međunarodnih odnosa.

Snaga savremenih država, kao osnovnih činilaca međunarodnih odnosa, može se posmatrati kroz prosečnu starost građana, stabilan razvoj, bezbednost stanovništva, prisutnost korupcije, zastupljenost sive ekonomije, efikasnost u sprovođenju zakona, konzistentnost sistema državne uprave, mogućnost kontrole celine matične teritorije, stepen uticaja stranih država, nivo društvene kohezije, te poverenje građana u javne institucije.¹⁴

Imajući u vidu sve češće populističke i nacionalističke stavove vlada razvijenih država, čini se da više no ikada ranije strateški međunarodni odnosi utiču na obimnost, dinamiku i učestalost organizovanih kriminalnih aktivnosti.¹⁵

Tokovi ilegalne migracije, kao izvor radne snage, sada za prepreku imaju antiimigrantsko raspoloženje država destinacije, dok istovremeno

¹³ Gideon Rachman, "Welcome to a Zero-Sum World", *The Economist*, No. 2, January, 2011, p. 67.

¹⁴ Navedeni su parametri za određivanje indeksa snage države prema skali EIU (*Economist Intelligence Unit*).

¹⁵ Misli se na neke od vodećih država Evropske unije (Francuska, Nemačka, Holandija i Belgija).

raste potreba za vrhunski talentovanim kadrovima iz država izvora. Ovo *sui generis* dovodi do dijametralne suprotnosti u odnosu političke neophodnosti za rigidnim imigracionim propisima i agresivnih imperativa današnje poslovnosti. Pojava Kine u ulozi svetske ekonomske sile dovodi do skretanja tradicionalnih migrantskih tokova, koji su iz Afrike preko Sredozemlja i Balkana vodili u Zapadnu Evropu, čineći od Kine novu destinaciju za žrtve krijumčarenja ljudi.¹⁶ Ilegalna migracija ima ulogu paravana za kretanje članova terorističkih grupa po svetu, što usložnjava njene dalje veze sa ilegalnim radnjama pranja novca i nedozvoljenim prometom opojnih droga.

Otvoreno je pitanje da li je nedozvoljena trgovina narkoticima u funkciji finansiranja terorizma više nego što su u njenoj funkciji terorističke aktivnosti, koje izazivajući nestabilnost uzrokuju lošu ili nikakvu kontrolu u određenim oblastima sveta, što pogoduje obimnijem i učestalijem krijumčarenju opojne droge. Pa tako, heroin sada preko Indije iz Centralne Azije stiže u mnogo većim količinama u region Istočne Afrike, koji je znato destabilizovan aktivnostima somalijskih terorističkih i piratskih grupa. Na drugoj strani sveta meksički i kolumbijski narko karteli investiraju u proizvodnju domaćeg heroina obogaćujući tako, uz kokain, ponudu za konzumente severnoameričkog tržišta opojne droge. Albanske organizovane kriminalne grupe svoje aktivnosti usmeravaju pored krijumčarenja heroina i na transportovanje kokaina, te čitava mreža albanskih kurira distribuirala kokain od Roterdama, Amsterdama i Antverpena, u Holandiji i Belgiji do Konstanc, u Rumuniji. Na osnovu analize poruka kriminalističkih službi članica država INTERPOL-a uočena je i prisutnost albanskih krijumčara narkotika na Putu svile, tačnije u delu koji prolazi preko teritorije Ruske Federacije, što nikada ranije nije bio slučaj. Moglo bi se zaključiti da se starim putevima opojne droge sada krijumčare narkotici bez prevashodnog značaja koje su vrste. Naravno, time se obara cena opojne droge, obzirom da izvor gde se ona proizvodi više svojom geografskom udaljenošću ne diktira njenu uličnu vrednost. Ipak, ilegalna trgovina narkoticima i dalje se dovodi u vezu sa kontrolom čitavog niza faktora stabilizacije odnosno destabilizacije svih država, preko čijih teritorija se opojna droga transportuje, koje su po pravilu privredno nerazvijene ili slabo razvijene.

Pranje novca sada se dovodi u vezu i sa finansiranjem lobija za priznavanje političke nezavisnosti, što u višoj instanci dovodi do zvaničnih reakcija nekih od centara multipolarne moći.¹⁷

¹⁶ Tako državljani Malija ilegalnim kanalima sve frekventnije odlaze na rad u Kinu, gde im se gubi svaki trag.

¹⁷ Reč je o podacima Nacionalnog centralnog biroa INTERPOL-a Moskva, koji je cirkularno izvestio sve države članice ove međunarodne organizacije da su neke karipske države podržale nezavisnost Kosova posle uplate određenog iznosa novca, koji potiče iz kriminalnih aktivnosti.

Trgovina ljudskim organima došla je u žižu javnosti, a ruski mediji su izvestili o postojanju kriminalnih mreža trgovaca ljudskim organima na području Kosova i Metohije, sa čime se u vezu dovode kriminalne grupe iz Turske i Izraela.¹⁸ U navedenom slučaju, žrtve su postale desetina lica iz Evrope i Azije kojima je obećan novac za transplantaciju organa. Evropski javni tužioci su objavili da su među žrtvama kojima su rađene nezakonite operacije, bila lica iz Ruske Federacije, Moldavije, Kazahstana i Turske. Izvesno je da su žrtve bile lica iz najsiromašnijih slojeva društva, a da su se njihovi organi prodavali za sumu od 100.000 do 140.000 evra.

Učesnici Panela o problemu trgovine ljudima kao modernog ropstva, održanog u Beču tokom decembra 2010. godine, govorili su iz različitih uglova o problemu sa kojim se savremeni svet u suštini nedovoljno bavi. Razmere trgovine ljudima, ilegalnih migracija, seksualnog i radnog ropstva, izrabljivanja dečije radne snage su ogromne, a rezultati u borbi protiv ovih pojava veoma su skromni. Zbog toga je ovaj skup, kao i drugi posvećeni toj delikatnoj temi, ponovo pokazao da su uspesi svetske organizacije u celini, kao i pojedinih zemalja, veoma mali i da je neophodno uporno raditi na podizanju svesti javnosti o tome. Učesnici, koji se aktivno bave ovim pitanjem, su izneli svoja konkretna iskustva i ukazali na osetljivost problema i potrebu izuzetno pažljivog postupanja sa žrtvama, kao i izbegavanje svakog senzacionalizma koji ih može, kao i članove njihovih porodica, izložiti surovim represalijama organizatora navedenih kriminalnih aktivnosti.¹⁹

Na osnovu navedenog stiče se utisak da su multipolarni međunarodni odnosi ishod trke u kojoj učestvuje neodređen broj takmičara nejednakih ekonskih potencijala i različitih političkih kapaciteta, što obzirom na nemogućnost određivanja trajanja perioda multipolarnog nadmetanja utiče na veću dinamiku, zastupljenost, intenzitet i opasnost savremenih dominantnih oblika organizovanih kriminalnih aktivnosti.

Globalno reagovanje na rast ilegalnih aktivnosti

Odgovor današnjeg sveta na navedene i druge oblike društveno opasnog ponašanja valjalo bi posmatrati institucionalno i vanresorski.

U prvom slučaju, međunarodna organizacija kriminalističke policije INTERPOL, koja ima 188 država članica i u čijem Generalnom sekretarijatu su angažovani predstavnici iz 87 država članica, globalni je činilac strategije borbe protiv nedozvoljenih aktivnosti fokusirajući svoje delovanje na sledeće četiri oblasti:

- obezbeđenje globalnog sistema za razmenu policijskih informacija

¹⁸ Prema navodima otvorene poruke Ambasade Republike Srbije u Moskvi, iz decembra 2010. godine.

¹⁹ Prema navodima otvorene poruke Ambasade Republike Srbije u Beču, iz decembra 2010. godine.

- formiranje, vođenje i održavanje policijskih baza podataka
- pružanje podrške nacionalnim policijama država članica
- obučavanje i pomaganje razvoja nacionalnih policija država članica

INTERPOL je, takođe, i nosilac inicijative za ostvarivanje globalne bezbednosti, koja se odnosi na sledeće:

- omogućavanje globalne bezbednosti
- obezbeđivanje globalne infrastrukture
- globalizovanje kapaciteta za rad policije
- strateška globalna partnerstva
- inovacije

Ova međunarodna organizacija na poslednjem zasedanju svoje redovne godišnje Generalne skupštine usvojila je strategiju svoga delovanja u 21. veku, koja se fokusira na borbu protiv terorizma, trgovine ljudima, krijumčarenja ljudi, ekološkog kriminala i falsifikovanja medikamenata.²⁰ Deo ove strategije odnosi se i na izgradnju globalnog INTERPOL-ovog kompleksa u Singapuru, koji će biti centar za pomaganje napora država članica u borbi protiv svih vrsta kriminalnih aktivnosti, a posebno radi suzbijanja kiber kriminala.

U drugom slučaju, reč je o aktivnostima međunarodne nevladine organizacije *World Justice*, čiji cilj je obezbeđivanje i zaštita ljudskih prava na svetskom planu. Ovo je multinacionalna organizacija sa multidisciplinarnom metodologijom ojačavanja primene principa vladavine prava radi unapređivanja razvoja, mogućnosti i jednakosti u ugroženim zajednicama u svetu. *World Justice* deluje kroz kreiranje praktičnih razvojnih programa za globalnu podršku vladavini prava.²¹ Obzirom da je neprofitna, *World Justice* ima preko dvadeset globalnih sponzorskih organizacija iz oblasti ljudskih prava, rada, javnog zdravstva, privrednog poslovanja i dr.

Prema *World Justice* vladavina prava podrazumeva:

- zakonsku odgovornost organa državne uprave
- donošenje pravičnih i primenjivih propisa kao garanta osnovnih ljudskih prava
- poštene i efikasne pravne (sudske) postupke
- pravdu za sve ljude, koju obezbeđuju stručne i nezavisne sudije i branioci.²²

Glavni cilj ove nevladine međunarodne organizacije predstavlja ojačavanje snage prava da poboljša, zaštiti i kreira mogućnosti. *World Justice*

²⁰ 79. Generalna skupština INTERPOL-a održana je u Dohi, Katar, od 08.11. do 11.11.2010. godine, a na njoj je bilo prisutno 650 delegata iz 141 države članice.

²¹ Američka advokatska komora inicirala je delovanje međunarodne organizacije *World Justice* tokom 2006. godine.

²² Videti: *World Justice*, Internet, <http://worldjusticeproject.org/about/>, 05/01/2011.

se zalaže za stvaranje osnova za iskorenjivanje siromaštva, nasilja, korupcije i drugih pretnji za građansko društvo. Radi realizacije navedenog cilja uspostavljen je indeks za vrednovanje da li građani mogu da ostvare svoja prava u javnim službama bez nužnosti za podmićivanjem državnih činovnika, te da li građani mogu da obavljaju svoje svakodnevne aktivnosti bez straha od kriminala ili policijskog zlostavljanja. Ovaj indeks dovodi se u vezu sa sledećim parametrima poštovanja principa vladavine prava:

- ograničene moći državne uprave
- odsustvo korupcije
- jasni, javni i pouzdani zakoni
- red i bezbednost
- osnovna prava
- javnost u radu državne uprave
- primenjivost zakona
- mogućnost ostvarivanja građanskih prava
- efikasno pravosuđe
- neformalna pravda.²³

O globalnosti delovanja organizacije *World Justice* svedoči podatak da su prema parametrima za izračunavanje indeksa postojanja vladavine prava analizirani sistemi sledećih država: Albanije, Argentine, Australije, Austrije, Bolivije, Bugarske, Kanade, Kolumbije, Hrvatske, Dominikanske Republike, El Salvadora, Francuske, Gane, Indije, Indonezije, Japana, Jordana, Kenije, Liberije, Meksika, Maroka, Holandije, Nigerije, Pakistana, Perua, Filipina, Poljske, Singapura, Južnoafričke Republike, Južne Koreje, Španije, Švedske, Tajlanda, Turske i Sjedinjenih Američkih Država.

Zaključak

Ni finansiranje proksi ratova, niti pokušaji održavanja singularne pozicije primata u svetskim zbivanjima, nisu više *conductio sine qua non* predviđanja, određivanja i plasiranja stope rasta ilegalnih radnji, a daleko od toga da su nedozvoljene aktivnosti postale *causa sui*. Multipolarni svet, koji je u nastajanju, za sada nije u stanju da makar približno jedinstvenom političkom voljom odredi globalne standarde umanjivanja društvene opasnosti, koje organizovane kriminalne aktivnosti imaju po državu i građanina.

Kriminalne grupe i terorističke mreže ilegalnim aktima doprinose globalnoj destabilizaciji, što im omogućuje da svoje članstvo na duge staze popunjavaju iz izvora osiromašenih nacija. U takvom realnom okruženju svaka privredno manje razvijena država današnjice je u opasnosti da bude talac pasivno neefikasne domicilne politike odnosno organizovanog kriminala.

²³ *Ibidem*.

Pa ipak, nesumnjivo je da makoliko opasne organizovane kriminalne aktivnosti bile, one suštinski ne mogu imati strateški karakter zbog taktičke i operativne prirode svojih ciljeva, koji nužno ne moraju biti ispunjeni na strateškom nivou. Sa druge strane, globalni međunarodni odnosi ne mogu se svrhovito ispoljavati drugačije do strateški, zbog globalne predodređenosti svojih političko-ekonomskih radijusa. Upravo zbog svojih različitih suština, koje nisu i ne mogu biti postavljene u odnos koji nije subordinaran, kriminalne aktivnosti će bez obzira na nivo svoje organizovanosti, a time i društvene opasnosti, uvek trendovski zavisiti od aktualnih globalnih međunarodnih relacija i biti njihova sasvim moguća posledica, a nikada uzrok.

Bibliografija

1. Beaty, Jonathan, "The Dirtiest Bank of All", *Time*, 29 July, 1991, p. 22.
2. Dinges, John, *Our Man in Panama, The Shrewd Rise and Brutal Fall of Manuel Noriega*, Times Books, New York, 1991.
3. INTERPOL, Internet, <http://www.interpol.int/Public/Drugs/cocaine/default.asp>, 07/01/2011
4. INTERPOL, Internet, <http://www.interpol.int/Public/Drugs/heroin/default.asp>, 07/01/2011
5. INTERPOL, Internet, <http://www.interpol.int/Public/FinancialCrime/MoneyLaundering/default.asp>, 05/01/2011.
6. INTERPOL, Internet, <http://www.interpol.int/Public/Terrorism/default.asp>, 05/01/2011.
7. INTERPOL, Internet, <http://www.interpol.int/Public/THB/default.asp>, 05/01/2011.
8. Izveštaj komisije pod pokroviteljstvom EU, Internet, <http://www.e-novine.com/svet/svet-vesti/30528-Gruzija-zapoela-rat-Rusijom.html>, 06/01/2011.
9. Kanton, Džejsms, *Ekstremna budućnost: najznačajnije tendencije koje će promeniti svet u narednih pet, deset i dvadeset godina*, Clio, Beograd, 2009.
10. McCoy, Alfred W., *The Politics of Heroin in Southeast Asia*, Harper and Row, New York, 1972.
11. NATO, Internet, http://www.nato.int/cps/en/natolive/what_is_nato.htm, 07/01/2011.
12. Oparnica, Miloš, Đukanović, Dragan, Uljanov, Sergej: „Evropski odgovori na savremene trendove kriminalnih aktivnosti“, u: Zborniku radova sa naučno-stručnog skupa „Suzbijanje kriminala i evropske integracije“, Kriminalističko-policajska akademija, Beograd, 2010, str. 22-30.
13. Rachman, Gideon, *Zero-Sum World: Power and Politics After the Crash*, Atlantic Books, London, 2010.
14. Uljanov, Sergej: „Savremeni tokovi ilegalne migracije“, u: *Security – Stručni časopis Federalnog Ministarstva unutrašnjih poslova Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 2002.
15. Uljanov, Sergej, Ivanović, Zvonimir: „Međunarodne policijske organizacije“, u: *Strani pravni život*, br. 2/2010, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2010, str. 65-84.
16. World Justice, Internet, <http://worldjusticeproject.org/about/>, 05/01/2011.

17. World Justice, Internet, <http://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/>, 05/01/2011
18. WorldJustice, Internet, http://www.worldjusticeproject.org/sites/default/files/WJP%20Rule%20of%20Law%20Index%202010_2.pdf , 05/01/2011

Sergej Uljanov, MA and Zvonimir Ivanović, MA

THE IMPACT OF GLOBAL STRATEGIC INTERNATIONAL RELATIONS
TO THE TRENDS OF ORGANIZED CRIMINAL ACTIVITIES

ABSTRACT

Being marked either by dominating superpower or by forced balance of dichotomous block division, periods of modern history are for sure the result of various and very complex international political and economic relations. Replacing of these periods had been defining last six decades and has been stipulating specific complexity in actual states' interaction. According to the authors, changes of the global relations' flows have affected on rhythm of the organized criminal activities' trends having in mind possible causality of the ratio between essentially strategic nature of politically economic issues and tactically operational core of illegal matters, worldwide. As examples of illicit actions regarding their intensity, numerous forms, institutional adaptability and high degree of caused social danger, in the article are going to be analyzed terrorism, illicit drug trafficking, money laundering, trafficking in human organs and illegal migration, as well as governmental and nongovernmental responses presented through projects of international organizations of INTERPOL and World Justice.

Key words: international relations, INTERPOL, World Justice, heroin, cocaine, terrorism, money laundering, trafficking in human organs, people smuggling.